

Çanakkale 1915

Necmettin Özçelik-
Tunca Örses

TANRIMIZA HAMDOLSUN.....

" Bu gece Conkbayırı'nda kendilerinden büyük faaliyet talep edeceğim iki piyade alayı için orada bulunan kıtalar vasıtasıyla hiç olmazsa sıcak bir çorba hazırlatmaya imkan bulmanız çok uygundur."

"Bir ordu midesinin üzerinde yol alır" deyişini özümseyen Mustafa Kemal,gerçekleştireceği kadersel taaruz öncesi askerinin karnını doyurması gerektiğini biliyor ve Anafartalar bölgesine doğru yola çıkarken bu emri veriyordu.

Birinci dünya harbinde Çanakkale,1.sınıf ikmal maddesi olan yiyecek temini kapsamında en şanslı cepheydi.Gelibolu'yu savunmakla görevli 5. ordu, sırtını ülkenin endüstriyel merkezi konumunda olan İstanbul'a dayamıştı.Ordunun lojistik çalışmaları menzil müfettişliği tarafından yürütülmekteydi. komutanlığı önceleri Gelibolu'da olan müfettişlik,düşmanın etkin bombardımanlarının başlamasından sonra ileri karargahıyla Akbaş'ta yapılmıştı. 5. ordunun menzil sınırları Bandırma - Tekirdağ çizgisine kadar uzanmış olup, cephe gerisindeki Marmara havzasında yer alan Türkiye kaynaklarının en zengin kısımlarına yakın ve bağlantılıydı. Çanakkale cephesinde muharebelerin en yoğun olduğu dönemlerde bile ikmal konularında temel aksamalar yaşanmamıştır. Öncelikle Marmara deniz ulaşımının sağladığı koşullar,cepheye yakın iskeleler bulunması ve savaş alanının dar yapısı (düşman denizaltılarının engellemelerine karşın) ikmalin düzenli yapılabilmesini sağlamıştır. 5. ordu bünyesinde Mayıs 1915 itibarıyla doyurulması gereken, 194.000 askeri personeli ve çok önemli hizmetlerde kullandığı 40.000 hayvanı bulmaktaydı. Menzil komutanlığı, stoklarıyla ordunun 20 günlük ekmeklik un ve 39 günlük yem ihtiyacını karşılayabilecek durumdaydı. 5. orduya bağlı guruplarının (5 gurup) birer aylık, her birliğin bünyesinde de 20 günlük yiyecek stokları bulunduruluyordu. Ülke kaderinde en önemli görevi üstlenen bu ordu'nun ikmal çarkı, muharebeler süresince doğal olarak yaşanan bazı zorluklar dışında savaşın sonuna kadar başarıyla çevrilmiştir.

Savaşın başlamasıyla yürürlüğe giren Tekalifi harbiye yasası,halkın elinde bulunan yiyecek maddelerinden ihtiyaç fazlası olan kısmının ücreti karşılığında silahlı kuvvetlere devredilmesi savına dayanmaktaydı. Personelin gereksinimi için

buğday, çavdar, mısır gibi hububatlar ve fasulye, nohut gibi kuru sebzeler ile, hayvanların yemeleri için arpa, yulaf, saman ve kuru ot tekalifi harbiye yöntemiyle temin ediliyordu. Ayrıca yurt dışından getirilen çay ve şekerin % 15 - % 20 sine el konuluyordu. Toplanan tüm yiyecek maddeleri cephe gerisindeki menzil noktalarında depolanmaktaydı. 5. menzil komutanlığına ait depolar; Burgaz, Akbaş, Kilya, Gelibolu, Keşan, Uzunköprü, Lapseki, Işıklar, Biga, Karabiga, Pirges, Ezine ve Bayramiçte konuşlandırılmışlardı. Ayrıca Başkomutanlığa bağlı büyük bir depo Biga'da açılmış ve burada bir kolorduya yetecek iki aylık gıda malzemesi stoklanmıştı. Gündüzleri kara yoluyla hayvanlı nakil kolları ile, geceleri de denizaltı tehlikesinden dolayı temin edilen mavnalar ve romörkörlerle, sürekli olarak depolardan cepheye yakın dağıtım noktalarına ve iskelelere malzeme taşınıyor, tümenler direkt olarak bu dağıtım merkezlerinden gereksinimleri olan yiyecek maddelerini temin edebiliyorlardı.

Lojistik platformun sağlıklı biçimde yerleşmiş olmasına karşın savaş koşulları, mehmetçiklerin yine de amaçlanan biçimde beslenmelerini olanaksız hale getirmişti. Tüm kaynaklara rağmen haziran ayında 7. tümen'de geçici de olsa susuzluk yaşandı. Temmuz 1915'te güney gurubu'nun yiyecek konusunda sıkıntıları vardı. Sorunlarını çözmek isteyen Gurup komutanı Vehip paşa, levazım dairesi başkanı İsmail Hakkı (topal) paşa'ya başvurdu. 30 temmuzda aldığı yanıt ; " 5. ordunun ambarlarında tüm birliklerin gereksinimlerine yetecek miktarda yiyecek stoğunun bulunduğu, erzaksızlık çeken güney gurubu hakkında soruşturma açılacağı " olmuştu.... 3 ağustos günü İstanbul - Beyazıt'ta bulunan genelkurmay başkanlığında Başkomutan vekili Enver Paşa masasına bırakılan paket'ten çıkan bayat ve kurtlu ekmeğe şaşkınlıkla bakıyordu.. Sert karakterli bir komutan olmasına karşın Vehip paşa, Askerini doyurma konusunda son derece duyarlıydı. Enver paşa'ya gönderdiği ekmele birlikte yazdığı mektupla cephe koşullarını acı bir biçimde ortaya koymuştu;

" Askere verilmekte olan ekmeğin bir örneğini aynen gönderiyorum. Yemek adı verilen maddelere gelince: bayat, kurumuş ve kısmen kurtlanmış kuru bakla'yla er başına düşen 20 gram sığır eti. Bu maddelerle on kişilik bir yemek pişirildiği düşünülürse, asker yavrularımızın yedikleri yemek hakkında bir fikir edinilir. Gerekli olan tencere ve kaplar bulunmaması nedeniyle yemekler, cephaneye sandıklarına konularak siperlere taşınmaktadır. bu nedenle suları süzülüp, çalkalanarak kabuk haline gelmeleri göz önüne alınırsa, yorum yapmadan beslenmeyi açıklamış olurum. Erimizin güç ve cesareti midesinde. Mideye hizmet etmek gerekir. yüksek emirlerinizi dilerim."

Güney gurubunda yaşanan bu aksamalara karşın Çanakkale'de mehmetçikler yine de diğer cephelerle kıyaslanamayacak ölçüde iyi beslendiler. Çanakkale'de en fazla sıkıntısı duyulan besin maddeleri taze meyva ve sebzeler olmuştur. Resmi ikmaller dışında, özellikle Ege bölgesi çiftçileri tarafından askerlerimize sevgiyle gönderilen çeşitli kuru yemişler, Mehmetçiklerin ceplerini doldurdu. İkmal zorluklarıyla karşılaşıldığında, bu yemişler askerin ayakta kalıp dayanmasını sağladı. Londra'daki İmparatorluk Harp Müzesi'nin Gelibolu savaşı bölümünde, şehitlerimizin üzerlerinde bulunarak alınan bu anadolu'nun şevkatini taşıyan kuru yemişler günümüzde de

sergilenmektedir.

Harp tarihi araştırma gurubu (HATAG) arşivinde bulunan bazı raporlar Çanakkaledeki beslenme koşulları hakkında fikir verir;

"Sol cenah kumandanlığına,

Hatt-ı harp
28.2 1331

İstihkam bölümünde sabahleyin kavurmalı bulgur çorbası, öğlenleyin çay, akşam kavurmalı ve bulgurlu pırasa vaerildiği maruzdur.

kumandanı

İstihkam bölük

Rıza

kıdemli yüzbaşı Ali

"sol cenah kumandanlığına

Kanlısirt
24.2 1331

27. alay mürettep efradına sabahleyin konserveli bulgur çorbası ve çay, akşam kavurmalı taze bakla, 72. alay 2. tabura da sabahleyin pirinç çorbası ve akşam yemeğine de etli nohut verildiği.....

72. alay kumandanı
binbaşı..

"sol cenah mıntıka kumandanlığına
Kırmızıtepeden

24.2.1331

saat 5.20

Bugün sabah ve akşam verilen yemeklerden ikinci tabur tarafına sabahleyin pirinç çorbası ve akşam etli nohut, birinci tabur tarafına da sabah yemeği konserve çorbası ve akşam yemeğine de etli taze bakla olduğunu mübeyyin rapordur.

kumandanı Binbaşı

125. Alay

Abdürrezak

Çanakkale savaşı ulusumuzun direnme gücünü tüm dünyanın gözleri önüne seren bir direniş öyküsüdür. Savaş süresince Fakülteler mezunlar değil Şehitler verdiler, Gelibolu siperlerinde yurdun her yöresinden gelmiş kentlisi, köylüsü, Üniversite'lisi ve okuma yazma bilmeyeni birlikte savaştılar, birlikte, cephane sandığıyla taşındığı için suları aka aka gelen karavana'larına kaşık salladılar ve omuz omuza şehit oldular. Onlar halkımızın helal ettiği yiyeceklerini paylaşırken "Tanrımıza ve milletimize hamdolsun" diyerek mehmetçiğin asırlar süren geleneksel andını, Çanakkale destanı'na yazdırdılar.